

ŠAROLIKA LEPEZA REČI

jul 2015.

● Poruka pisca

Branka Gajović

SUNOVRAT TRETIRANJA KNJIŽEVNOSTI

Mnogi studenti književnosti rođeni sredinom XX veka ni slutili nisu da će stvaranje dela s ozbiljnim umetničkim namerama na kraju XX veka postati zaludan posao, da će istinski pisci živeti od mrvica dobročinstva iskrenih zaljubljenika u njihove knjige, da će oni snalažljiviji pisci svoje spisateljsko umeće morati da troše na svaštarsko piskaranje da bi preživeli, i da će oni takozvani komercijalni pisci živeti u ubeđenju da je konačno stiglo doba da se književnost otrese balasta velikih reči, visokog stila i pismenosti, i široke mase čitalačke publike uvuku u intrigantske ispovesti novovremenih pisatelja, autora trivijalnosti i neukusa, novopečenih „umetnika“ u čijim će likovima i sami čitaoci tražiti tragove sopstvenih sudbina.

Pojaviće se sindrom autodegradacije autora – njihove nužne potrebe da isplaknu nutrinu vlastitoga bića kroz intimnu ispovest i prikaz najbizarnijih detalja iz sopstvenih života, baš kao i sindrom hiperznatiželje publike – silne potrebe čitalca da zabadaju nos u smrdljivi veš, najdublji deo skorelog kala tuđih života.

Zloupotreba vulgarnih imena polnih organa i drugih gadosti u ogoljenoj prostoti izraza u neviđenoj pomami slobode izražavanja postaće žig prepoznavanja savremene književnosti, tačnije rečeno, lake literature današnjice. Nevešto sročeni tekstovi otkucani na računaru, tekstovi lišeni pravopisnih i interpunkcijskih pravila, neinventivna štiva jednoobraznih sižea puna površnih tumačenja društveno-političkih, istorijskih i svih drugih prilika i pojava, dozlaboga glupa i neduhovita naklapanja – sve to i još sijaset navrat-nanos sklepanih izmišljotina, koje će oni nadobudni kritičari uporno nastojati da podvedu pod pojam *fascinantna fikcija*, deformisaće svest čitalaca i srozati kulturno-umetnički nivo ponuđenih sadržaja, baš kao što će to učiniti ogavni rijaliti programi na televiziji i bezobzirni novinski članci u žutoj štampi.

A prava književnost? Gubiće bitku sa pseudoknjiževnošću.

Za površnost koja će zavladati u svim vidovima kulture i umetnosti biće odgovorna moderna tehnologija. Ipak, nisam sigurna da će za sve biti kriva samo audiovizuelna revolucija. Zahvaljujući internetu i društvenim mrežama, protok

informacija biće olakšan, ali će u isto vreme cenzura vesti i svakog drugog sadržaja ostati van svake kontrole. Zato bi se pre moglo reći da će se tu raditi o želji za zabavom i igrom bez granica, o hedonističkom zadovoljavanju čula i niskih strasti, o raspadu moralnih vrednosti, o gubljenju vere u značaj kulture, o opasnom putu u ništavilo, a ne o kreativnosti, sticanju i podizanju nivoa znanja, niti o uživanju u razbokorenosti pristojnih reči.

Pitanje je samo – uz čiju će se pomoć vršiti razgradnja plemenite misije literature – održavanje večnog plamena vrhunskih načela: ljubavi, lepote i dobrote?

Mladi ljudi rođeni sredinom XX veka ni slutili nisu da će na početku novog veka u posrnuloj kulturi *sve* potonuti na dno taloga raspršenih konfeta šou-biznisa i spektakla, da će mračna strana života biti obasjana šljaštećim reflektorima velike snage što ubija svaku samoniklu travku individualnosti, posebnosti, originalnosti, nesličnosti, autentičnosti...

Nekada mlađani, danas uveliko sredovečni ljudi pogureni od bremena godina neće pristajati na tržišnu ponudu tovara knjiga punih srama i blama, tovara „bestselera koji nas sprečavaju da mislimo, jer su to površinski tekstovi, sa jednostavnošću koja zaglupljuje (Alberto Mangel, SRBI NISU GUBITNICI, *Politika*, 12. april 2008). Neće prihvatati monopol pojedinih izdavačkih kuća i njihovu krivicu za najezdu „belosvetskih hitova i književnih otkrovenja“ (Srba Ignjatović, KRIZA U VIŠE LEKCIJA, 2014) prekonoć aktiviranih talenata, profesionalaca sumnjive kompetentnosti.

Nekada mlađani sanjari i buntovnici, danas ljudi poodmaklih godina neće hteti da se pretvore u konzumente kurentne robe – kupce knjiga široke potrošnje koje će se moći naći na svakoj trafici, u svakom supermarketu. Neće se miriti s ispiranjem mozga, s otupljivanjem čula za lepo i dobro, i sa zamajavanjem pameti naturanjem surogata, zamena za prave vrednosti, perjanica pseudokulture koje će od mladeži napraviti lak plen za manipulaciju, pasivne posmatračke stvarnosti, bića bez ličnosti, bez ideja, bez snage, bez želje da išta promene. Neće hteti da postanu saučesnici u zločinu nad nedužnim čitaocima željnim bisera domaće i svetske književnosti. Zato što će i dalje znati da je jedini pravi put do dobre knjige zapravo njeno otkrivanje, a ne naturanje putem nagrađivanja ili skupo plaćenih reklama.

Tačno je da su nam „na raspolaganju bogato iskustvo i znanja kojim se mnogo efikasnije možemo suprotstaviti svakom zlu“ (Mario Vargas Ljosa, GODINE ME STIŽU, A ZNATIŽELJA JE ISTA, *Večernje novosti*, 24. jun 2015). Ali nije tačno, neka se ne ljuti latinoamerički nobelovac, da „danas svaka zemlja može da izabere svoj put“. Nije izvodljivo da „mali“ nadigraju „velike“ i pobede u surovoj igri moćnika u kojoj se na kocku stavlja sve, ama baš sve, pre svega čast i ljudsko poštenje.

O izopačenosti, nezajažljivosti, beskrupuloznosti, samoživosti, sebičnosti, nadobudnosti, oholosti, surevljivosti, pomahnitalosti... gospodara sveta neću da govorim.

O hispanoameričkom bumu koji je promenio tok svetske književnosti volela bih da ne govorim... Istine radi, ne mogu da ćutim.

Uspon latinoameričkih pisaca (od kojih se većina njih, uzgred da kažem, obrela i školovala u Evropi) na svetski tron uzvišene književnosti svakako je opravdan. Ali, osim velikana pisane reči iz tog kraja sveta, za uspeh su zaslužni i još neki. Naime, dotični bum ne bi se dogodio da se svetski moćnici nisu umešali i, preko svojih potkupljivih lutaka na koncu, krenuli da ruše, po njihovom mišljenju, nedemokratske režime latinoameričkih država, i da, podižući na pijedestal večnosti njihove velikane pera, nasilno zataškavaju značaj i veličinu kulturnih pregalaca na drugoj strani sveta.

Nezahvalno je i teško raspravljati o usponu jednih i padu drugih veličina. Opasno je dokazivati činjenice za koje mnogi znaju, a ćute. Ta klackalica interesa, taj ringišpil moći s okačenim stolicama za podobne, izraubovane pa odbačene ili nagrađene poslušnike, taj rulet rezervisan za igrače prljavog nadmetanja – sve je to megdan bez pravih junaka, megdan u kome časni ljudi, koji ne podilaze svetskim silnicima i koji svoj vek žive bez pompe i bez svetlosti pozornice, ne žele da učestvuju.

Da se vratim temi.

Sunovratom tretiranja književnosti koja je postala komercijalna delatnost bavila sam se u mom drugom romanu RAZGRNI UVELO LIŠĆE (2002), za koji je recenzent Moma Dimić, između ostalog, rekao i to da može „da slovi i kao roman o biću i sudbini kulture, inteligencije, ili još bliže – udesu književnosti i pesništva kao i njihovim (zlo)srećnim tragačima za smislom i lepotom“.

Sa pozicija gledanja na stvarnost u drugoj deceniji XXI veka, zanošenje pismene, obrazovane, velikim književnim ambicijama okrilaćene omladine krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina XX veka moglo bi izgledati naivno i prevaziđeno. Međutim, njihovi blistavi verbalni dueli danas bi mogli poslužiti kao ogledalo duhovnosti upravo tih mladih ljudi iz „prevaziđenog vremena“ koji su se bodrili idejom da se obezboženost i obezduhovljenost mogu nadomestiti vrednim učenjem i sticanjem znanja iz raznih nauka, posebno iz književnosti.

Mnogi mladi ljudi iz tih davnih šezdesetih i sedamdesetih godina XX stoleća (o kojima pišem u romanu RAZGRNI UVELO LIŠĆE) posećivali su razne književne tribine, bili gosti pesničkih druženja i odlazili na mnoga kulturna hodočašća da bi se na izvoru prave umetnosti pojili čistom vodom lepote i mudrosti.

Pozivajući se na velike romantičare, ta negdašnja omladina volela je da naglašava da pesme nastaju iz spontanijih impresija. Verovali su i govorili – pesnik obično nema neki svestan cilj. Ipak, u toku stvaranja, cilj iskrsne, izroni iz pesme,

jer pesma nije samo proizvod osećajnosti već i duboke svesne refleksije. U svojim mislima, pesnik modifikuje neprekidne prilive emocija. Radnje same po sebi nisu svrha poezije, već osećanja koja iz njih izrastaju. Poezija rafinira ljudski um, i uči ga da emocionalno reaguje na impulse kako oni ne bi bili grubo uzbudljivi.

Poezija je za generacije mladih ljudi iz prošloga veka bila i прибежиште, i uteha, i spasenje, i nadahnuće, i mera stvari, i filozofija života, i sam život. Mnogi mladi ljudi toga vremena mogli su se odreći mnogo čega, ali ne i sna o moći poezije i o lepoti koju ona unosi u ljudska bića. Odbrana poezije bila je njihova opsesija. Zato su „ratovali“ sa svima onima koji su kvarili i nipodaštavali poeziju. Zato su negodovali zbog neshvatanja njene prave suštine.

Kao večiti zaljubljenici u poeziju, plašili su se nagoveštaja da će s razvojem nauke ljudima poezija sve manje biti potrebna, ali nisu mogli da zamisle da bi ona mogla izumreti. Zato su i sami otključavali trezore svog duhovnog bogatstva i nizali vlastite stihove (...) Misli su im se rojile, ali svaka nova misao podsećala je na već iskazanu. Svaka nova pesma imala je zvuk i boju ranijih stihova (...) Sva njihova poezija bila je, kako jedan pesnik reče, „verbalna i zvučna prasluka već izrečenog“. To izražavanje i stihovanje različitih tema na sličan način rađali su svojevrsan strah da ništa novo ne umeju da kažu (...) Plašili su se da bi nekome moglo pasti na pamet da su uobrazili da hoće da postanu veliki pesnici (...)

Da bi čovek bio pesnik, mora da ima dušu, mora da oseća suštinu stvari o kojima peva. Mora da bude u stanju da smelo iskazuje svoja osećanja i svoje misli, i da peva o istini, o pravdi, o podozrenjima, o strahu, o smrti, o razdraganosti, o nadanju, o sreći... Biti pesnik – to je uzvišeno svojstvo. To je bogonadarenost. Pesnik! Kako to veličanstveno zvuči!

Tako se o pesniku mislilo nekada.

A danas, mili moji, šta se danas dešava?

Danas *svako* može *biti* pesnik, ma šta ta uzvišena reč značila.

Danas *svako* može otkucati pesmu, i zamišljati da je pesnik. Takav se *pesnik* ne plaši mogućnosti da ga svrstaju u pomodarska piskarala. Naprotiv, on baš to i hoće – da bude piskaralački pesnik, postmoderni pesnik čije stihove niko ne razume. Hoće da bude autor tekstova u čijoj ogoljenoj formi nema ni trunke umetničke izražajnosti.

Izostavljajući ili ne poštujući interpunkcijske znake, eksperimentišući nesuvislim kombinacijama reči, tvrdoglavo izbegavajući rиму, egzibicionišući frazama i zgusnutim esencijama vlastitoga *genija*, ili pak razmećući se nezgrapnim eufemizmima, naopakim redom reči, nebuloznim metaforama, *neprevaziđeni* postmodernista, *poeta najvišeg reda*, pokušava da sebe proglasi pesnikom nad pesnicima. Za njega poezija nije njegovo spasenje. Pogotovo nije spasenje celoga čovečanstva. Zato što je danas, u eri opšte nezainteresovanosti za pisanu reč,

poezija postala nadmetačko sredstvo „velikih majstora“ i „velikih poznavalaca“ literature u trci za nagradama i priznanjima, po svaku cenu.

I upravo ta mogućnost da svako može objaviti zbirku pesama i usput dobiti jednu od hiljadu nagrada remeti „poredak stvari u svemiru“.

Kičenje ordenjem za uzvišenu dužnost očuvanja poezije još niko nije pokrenuo, od davnašnjih dana. A poezija jeste „zaštićena vrsta“ i treba je čuvati od banalizovanja i istrebljenja, i braniti je od rušilačke energije u „naprednom“ svetu već uveliko pregaženih postmodernista. Treba je razumeti i pravilno je tumačiti, baš kao što su to činili velikani iz prošlosti, da bi svet shvatio koliko je književnost korisna i važna.

Preduslovi da čovek bude pesnik su jasni: talenat, obrazovanje ili učenost, široko druženje s ljudima iz svih slojeva društva, osećajnost i osećaj za lepotu.

Kad Filding (Henry Fielding, 1707–1754) kaže da talenat nije moć izmišljanja, invencija, već prosto „sažeto, hitro i oštromno prodiranje u istinsku suštinu svih predmeta našeg razmišljanja“, onda on praktično definiše onu moć koju mi danas nazivamo intuicijom. Intuicija je suština umetničkog talenta.

Aleksandar Pop (Alexander Pope, 1688–1744) je u svom *Eseju o kritici* (*Essay on Criticism*, 1711) izneo svoj klasicistički pogled o bitnosti dva uslova: talentu i obrazovanju. Treći uslov, koji podrazumeva druženje s ljudima, ili kako to Filding zove „konverzacija“, takođe se može staviti u klasicistički kanon. Četvrti uslov o kojem Filding govori – osećajnost, potpuno se odvađa od klasicističkog shvatanja umetnosti i nagoveštava romantičarski stav. Pesnik mora biti kadar da oseća (...)

Oduvek je bilo onih koji su poeziju voleli i onih koji su je kudili. Valja prisetiti se Sidnijeve (Sir Philip Sidney, 1554–1586) *Odbrane poezije* (*Defence of Poesy/Aplogie for Poetry* – posthumno objavljena rasprava u dva izdanja, od dvojice izdavača, pod dva različita naslova, 1595), onog sažetog izlaganja renesansnog gledanja na poeziju zbog kojeg su se (na jednoj književnoj tribini u drugoj polovini XX veka) istinski zaljubljenici u poeziju žestoko zakačili s poklonicima ondašnje „moderne“ struje (...)

Ovo Sidnijevo poetično delo, više esej nego studija, nije samo odbrana poezije od napada nego i utvrđivanje njenog porekla, njenih bitnih karakteristika i njene vrednosti za ljude.

Povod za pisanje te kratke prozne rasprave bilo je objavljivanje dela *Škola zloupotrebe* (*School of Abuse*, 1579) Stivena Gosona u kojem je ovaj drugorazredni pisac moralizatorski napao poeziju da je nemoralna. U svojoj odbrani Sidni se ugledao na Aristotela, ali je dao i lični pečat. Sidnijeva *Odbrana* je, po mišljenju velikih poznavalaca književne kritike, najlepša i najuspelija renesansna poetika u Engleskoj u kojoj se Sidni služio logičkim i istorijskim dokazima ne zapostavljajući emocionalno delovanje poetične reči (...)

Svi oni koji poeziju ne vole, koji je napadaju, nezahvalno zaboravljaju istinu da je poezija prethodila svim ostalim vrstama znanja u civilizovanom svetu, da je bila prvi nosilac prosvetljenosti i da je na videlo iznela neznanje. Braneći poeziju od optužbi da je besmislena, beskorisna i lažna, Sidni je prvo naglasio drevnost njenog porekla i „veliko uvažavanje koje je uživala u svim starim civilizacijama“ (Dr Dušan Puhalo, ISTORIJA ENGLJSKE KNJIŽEVNOSTI od početka do 1700. godine, *Naučna knjiga*, Beograd, 1968). Sidni je tvrdio da je poezija starija od filozofije i istorije i da „bolje od njih uči ljude moralu – jer deluje pomoću živih primera, a ne apstraktnih izlaganja“ (Dušan Puhalo).

Najraniji filozofi i istoričari dugo se nisu usuđivali da se svetu prikažu bez maske pesnika. Ali oni i jesu pesnici (...) I vežbali su svoj talenat kao pesnici, da bi ljudima predstavili one domete najvišeg znanja koje je ranije ležalo skriveno od sveta (...) Istoriografi su, takođe, od pesnika pozajmljivali mnoge načine izražavanja. Govorili su o prošlim događajima, bitkama, stradanjima istorijskih ličnosti, i o svemu onome o čemu niko nije mogao da svedoči, da podnese izveštaj, niti da o tome priča sa toliko detalja. I sam Herodot je to činio iako nije bio očevidac ili svedok prošlosti o kojoj je pripovedao. Očigledno je da se morao poslužiti plodovima mašte koje je od poezije prisvojio. Upotreba poezije kao sredstva izražavanja omogućilo je filozofima i istoričarima da pobude interes javnosti (...)

Sidni je tvrdio da sve umetnosti imaju za cilj da pažnju javnosti skrenu na dela prirode. On je prihvatio Aristotelovu tvrdnju da poezija imitira prirodu, ali je dodao da pesnik ide i dalje od toga. Pesnik ulepšava prirodu, i stvara oblike kakvi u prirodi ne postoje (...) Predstavljajući dela prirode pesnik ne imitira samo prirodu što približnije može, već u tom procesu on koristi vlastitu moć invencije, ili izmišljanja, i u svojoj poeziji čini da stvari izgledaju bolje nego što ih u prirodi možemo naći, ili stvara objekte i oblike koji nikada nisu postojali, kao što su kiklopi, himere, furije, polubogovi i tako dalje. Vrsta imitacije kojom se poezija bavi teži da u svemu izmami dobro. Prikazivanje zla u poeziji nema štetno već povoljno dejstvo na moral. Još je Aristotel primetio da svirepe, nečovečne i sablasne stvari, kao što su bitke i krvoprolića, monstrozne ličnosti i stravična dela, kada su subjekat pesničke mašte, postaju zabavni i dopadljivi, jer su obdareni sposobnošću da izazivaju podizanje morala. Ovo se naročito može primeniti na čoveka kao umetnički subjekat – čovekove vrline i naglašene karakteristike pojačane su u umetničkom delu, kao što nam to mnogi primeri iz literature pokazuju. Ovo potiče otuda što umetnik ima prethodno smišljenu predstavu, zamisao o onome što želi da u svom delu izrazi (...) U tome se ogleda vrlina majstora (...) Predumišljen pojam ili unapred stvorena ideja gotovog dela nije besciljno, uzaludno maštovita. Ona sadrži umetnikovu, odnosno pesnikovu moralnu nameru. Čovek ne treba da razmišlja, savetovao je Sidni, o ovom

poređenju pesnikove kreativne sposobnosti i prirode omalovažavajući ili potcenjujući prirodu. Naprotiv, pesnikova kreativna sposobnost može samo da doda slavi tvorca celokupne prirode da bi pokazala da je čoveka, koga je stvorio po svome liku, podario kreativnom moći koja je slična njegovoj i to u ličnosti pesnika, ili umetnika u širem smislu, i time potvrdio čovekovu superiornost nad ostatkom prirode. Pozivajući se na Aristotela, Sidni je rekao da je poezija umetnost imitacije, tj. predstavljanje prirode koja nastaje s namerom da podučava i da pruža uživanje (*teach and delight*).

Sidni je dao i dve klasifikacije poezije. Jedna je formalno-konvencionalna i nevažna. Druga je originalnija i bolja, a ona poeziju deli na tri vrste: „božansku“, filozofsku i lirsko-opisnu. Prva je posvećena slavljenju Boga i paganskih bogova u antičko doba („tu Sidni svrstava i Bibliju, pokazujući time da shvata literarni karakter te *svete* knjige“, kako naglašava profesor Dušan Puhalo). Druga je posvećena filozofima i prirodno-naučnim stvarima budući da je cilj poezije oduvek bio da ponudi znanje. Treća je prava poezija. Pravi pesnici slobodni su da koriste svoju sposobnost invencije. To su pesnici koji na najvaljaniji način imitiraju prirodu da bi podučavali i pružili uživanje (...)

Krajnji cilj celokupnog znanja jeste savršenstvo. Učenje služi ovom cilju tako što nam pomaže da razjasnimo naša razmišljanja, razbistrimo naše misli, obogatimo iskustva, poboljšamo, unapredimo rasuđivanje i proširimo vidike i obim naših ideja (...) Različiti ljudi, prema svojim ličnim sklonostima, biraju različite načine u svom nastojanju da do savršenstva dođu. Neki se okrenu astronomiji, jer im se zvezde čine tako blizu nebeskog ideala, drugi se bave prirodnim i natprirodnim stvarima, pa postaju naučnici i metafizičari koji tragaju za uzrocima stvari, treći su privučeni izvesnošću dokazivanja u matematici (...) Ipak, svi oni imaju jedan cilj – da duhovnu i božansku suštinu čovekovu oslobode od njegovog ograničavajućeg telesnog stanja. Iskustvo je pokazalo, kaže Sidni, da su sve nauke „služeće nauke“, tj. da one služe „gospodarici nauci“, kako on naziva poeziju, koja je nauka o čovekovoj biti, suštini ili pravoj prirodi, sa ciljem da ga tera da čini dobro, ne samo da poznaje dobro. Svaka grana nauke ima svoj neposredni i svoj krajnji cilj, što je svima zajedničko – a to je moralno, vrlo ili časno ponašanje. Poezija je takva nauka koja najbolje služi ovom cilju.

Poezija ne pokreće ljude da slepo čine dobro. Naprotiv, ona ih uči dajući im jasniju sliku te dobrote radi koje su i pokrenuti (...)

Najveće pravo da tvrdimo da je pesnik superiorniji od istoričara ili filozofa jeste činjenica da pesnik ne samo što ljudski um snabdeva znanjem već ga tera da želi da čini dobro (...)

Istoričari su vezani pojedinačnom, određenom istinom o događajima, tako da im opšti uzroci stvari izmiču a moralne posledice istorijskih primera koje daju ostaju nam skrivene (...) Vrli filozofi koriste teške argumente i opšta pravila kojima

nedostaje onaj kvalitet ubedljivosti koji imaju pojedinačni primeri, pa prema tome filozofi onesposobljavaju svoju publiku da ih sluša, obeshrabruju je opskurnim definicijama (...) Pesnik nam, međutim, daje pojedinačnu sliku onoga što filozof kaže da bi trebalo uraditi, i time spaja opšti pojam s pojedinačnim primerom. Ma kako mudre i istinite pouke filozofa mogu biti, one ipak ostavljaju moć imaginacije i moć rasuđivanja netaknute. Ove moći postaju delotvorne ako su osvetljene rečitim slikama poezije. Reči kojima nam se pesnik obraća poređane su na dopadljiv i muzikalan način, a za muziku se zna da poseduje onu posebnu moć, moć opčinjavanja. Druga je velika zasluga pesnikova što on svoju mudrost zna da zaodene zanimljivom pričom. Ta priča utiče na nas kao čarolija (...) Dok nam se čini da slušamo samu priču koju nam pesnik kazuje, ono što pesnik zaista čini jeste nešto drugo – on zadobija i osvaja naš um i tera ga od poročnosti ka vrlini.

Začuđujuće je da ima onih koji poeziju napadaju. Ti „napadači“ trebalo bi da pročitaju centralno mesto u Sidnijevom eseju, „gde Sidni kaže da najveći pesnici ne govore o onom ŠTA JE, ŠTA JE BILO i ŠTA ĆE BITI – *what is, hath been, or shall be*, već se bave onim ŠTA MOŽE BITI ili ŠTA BI TREBALO DA BUDE – *what may be and should be*. Drugim rečima, posao poezije nije prikazivanje svakidašnjih činjenica, već iznošenje verovatnog i idealnog. Time je Sidni pokazao da shvata razliku između bukvalne istine i istine pesničkog dela, a s druge strane da teži ka pomirenju realističkog – *what may be* i romantičnog – *what should be* principa u umetnosti“ (profesor Puhalo).

Eto, tako su poeziju branili velikani prošlosti.

A danas? Ne može se odbraniti ni sopstveni integritet, a kamoli sprečiti sunovrat tretiranja književnosti, posebno poezije.

Originalnost i osobenost, bitni elementi vrednosti, ustuknuli su pred najezdom imitacije. Da ne bih sada i sama nekoga imitirala, ili nečije reči parafrazirala, evo jednog sjajnog zapažanja naše uvažene književnice Vide Ognjenović: „Može se reći da je imitacija postala vitalni deo načina života na planeti. I nije tu samo reč o modi i pomodnosti, već i o stereotipima mišljenja, izražavanja, ponašanja, političkih stavova, vrednovanja. I zato, verujem da svako probijanje iz tog imitacionog poretka jeste podvig koji zaslužuje pažnju.“ (INTERVJU, PISCI SU OVDE PRILIČNO UNEZVERENI, *Politika*, 20. jun 2015, str. 12)

Iako dalje u svom intervjuu Vida Ognjenović tvrdi da „knjiga trenutno ima toliko veliku konkurenciju pre svega u razularenoj i bestidnoj zabavi, koja je dostigla svoj zenit u svojoj bezobzirnosti, a zatim u površnom, instant informisanju“, da je zbog toga „pisac danas i ovde prilično unezveren“, i „da mu se čini da nikome ne treba“, dakle, iako po mišljenju naše književnice stvari tako stoje, mene ne plaši nikakvo predskazanje da će do ugrožavanja opstanka knjige doći usled:

- višedecenijske globalizacije i tehnologizacije našega sveta
- nezaustavljivog procesa oponašanja bezvrednih nosilaca kvazikulture
- diktature neukusa i besprizornosti
- oseke čitalaštva
- zakržljavanja čitalačkih navika
- podbačaja obrazovnog sistema i prosvetne politike
- zanemarivanja školske lektire
- nepismenosti mnogih kulturno-prosvetnih i naučnih radnika
- preteranog bavljenja zabavnom literaturom
- pomame žute štampe
- besomučnog čitanja tabloidnih tekstova
- preteranog dirkanja svetlećih ekrana pametnih telefona umesto prelistavanja pametnih knjiga
- „gutanja“ kičerskih recepata za slatke i slane gurmanske zalogaje obogaćene egzotičnim začinima, za „fantastičan“ provod na dalekim destinacijama, za uspešnu poslovnu, ljubavnu i svaku drugu vezu
- „izučavanja“ neizostavnih saveta eksperata za sreću i dobro zdravlje, i nadasve večno mladalački izgled itd.

Na piscima je da pišu, da stvaraju dela, da žele da njihove knjige budu čitane, vredne pažnje velikog broja čitalaca, i da umaknu oštrom peru kritike.

Na čitaocima je da izaberu koje će knjige čitati, i potom o njima suditi.

I, kako Borhes kaže: „Velika razlika između pisca i čitaoca je u tome što pisac piše ono što može, a čitalac čita ono što želi.“

Sve što ostane nepročitano, možda će jednoga dana biti otkriveno (kao blago) i na pravi način vrednovano, ili će biti osuđeno na zaborav. Baš kao što je oduvek bilo, i jeste.

Zato, mili moji, domognite se dobrih knjiga. Moć i blagotvorno dejstvo prave književnosti neizbežni su uslovi optimističkog gledanja na stvari.

Knjiga je neuništiva.